សន្ធិសញ្ញា បារាំង-សៀម ឆ្នាំ ១៩០៤ និង ឆ្នាំ ១៩០៧

នៅថ្ងៃទី ៣០ តុលា ២០០៨ បន្ទាប់ពី រដ្ឋសភា និង ព្រឹទ្ធសភា ថៃ បានចេញច្បាប់អនុញ្ញាតឲ្យ រដ្ឋាភិបាលថៃ ធ្វើការចរចាជាមួយ កម្ពុជា អំពីបញ្ហាព្រំដែន នៅព្រះវិហារ និង នៅទីឯទៀតទាំងអស់ នោះ ក្រសួងការបរទេសថៃ បានប្រកាសថា “ប្រទេសថៃឡង់ នឹងប្រកែកចំពោះការផ្ដើមគំនិតទាំងអស់របស់ កម្ពុជា យកផែនទីដែល បារាំង បានគូរពីឆ្នាំ ១៩០៤ ធ្វើជាមូលដ្ឋាន នៃ ការកំណត់សីមាព្រំដែន (រវាងប្រទេសទាំងពីរ)” ។ ការប្រកែករបស់ថៃ ចំពោះសន្ធិសញ្ញា បារាំង-សៀម ឆ្នាំ ១៩០៤ និង ១៩០៧ នេះ ជារឿងដែលបានកើតឡើងជាច្រើនដងមកហើយ ដោយគេយកលេសតែមួយថា ៖ សន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៤ និង ១៩០៧ ជាសន្ធិសញ្ញា “មិនស្មើភាពគ្នា” ព្រោះថា បារាំងសម័យនោះ បានប្រើកម្លាំងបង្ខិតបង្ខំសៀមឲ្យចុះហត្ថលេខា[១] ។ តទៅនេះ គឺជាការរំលឹកនូវហេតុការណ៍ធំៗខ្លះ ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ដែលបង្ហាញអំពី បុព្វហេតុ និង ការចាត់ចែងនានា ដើម្បីសំរេចសន្ធិសញ្ញា បារាំង-សៀម ទាំងពីរនេះ ។

ចៅហ្វាបែន បាន “កាត់ទឹកដី” ខ្មែរ ឲ្យសៀម (?)

នៅឆ្នាំ ១៧៩១ ចៅហ្វាបែន បានភៀសខ្លួនទៅ ក្រុងបឹងកក ជាមួយ យុវព្រះមហាក្សត្រ ព្រះបាទ អង្គអេង ។ នៅឆ្នាំ ១៧៩៤ ព្រះចៅសៀម ព្រះបាទ ចក្រី (រាមា ទី១) បានរៀបអភិសេក ព្រះអង្គអេង ជាថ្មី ជាព្រះមហាក្សត្រ នៃ កម្ពុជា ដើម្បីជាការប្រកាសថា ព្រះអង្គនេះ បានព្រមដាក់ កម្ពុជា នៅក្រោមអធិរាជភាព នៃ ព្រះចៅសៀម ។ បន្ទាប់មក ដោយបានទ័ពសៀមជូនមកផង ចៅហ្វាបែន បាននាំ ព្រះបាទ អង្គអេង មកគង់នៅវាំង ឧត្តុង វិញ ប៉ុន្តែ បែន ត្រូវគេចខ្លួនម្ដងទៀត ពីសត្រូវខ្មែរផ្ទាល់ខ្លួនគាត់ នៅទិសពាយព្យ ហើយតាំងទីកាន់កាប់ទឹកដីយ៉ាងធំមួយ រួមដោយ ខេត្តបាត់ដំបង ស៊ីសុផុន និង អង្គរ (សៀមរាប) ដោយប្រហែលជាត្រូវបាន ព្រះបាទ អង្គអេង យល់ព្រមដែរ[២] ។ បែន កាន់កាប់តំបន់នេះ ដោយបាន សៀម ជួយការពារផង ហើយ បែន ក៏បានបញ្ជូនសួយសារអាករទៅថ្វាយ ព្រះចៅសៀម ដូច ព្រះបាទ អង្គអេង បានបញ្ជូនពី ក្រុងឧត្តុង ទៅដែរ ។ ដោយទឹកដីទាំងនេះ មិនត្រូវបានកាត់ផ្ដាច់ពី កម្ពុជា ដោយប្រហែលជា បែន មិនហ៊ាន ឬ ក៏មិនព្រមកាត់ផ្ដាច់ដែរ ទើប ព្រះចៅសៀម ខំបំបែកបំបាក់ ខ្មែរ កាន់តែខ្លាំងថែមទៀត ដោយរំលោភសំរេចថា ទឹកដី បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន សៀមរាប ត្រូវកាន់កាប់ដោយ បែន និង កូនចៅតពូជគ្នារហូតទៅ ។ យ៉ាងណាក្ដី ទឹកដីហ្នឹង ស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងខ្មែរ ជានិច្ចកាលរហូតដល់ឆ្នាំ ១៨៦៧ ។ នេះមានន័យទៀតថា ថ្វីត្បិតមានការបែកបាក់ផ្ទៃក្នុងក្ដី ប្រទេស

កម្ពុជា នៅមូលទឹកដី ដោយមានខេត្ត បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន សៀមរាប ជានិច្ច រហូតដល់ពេល បារាំង ចូលមក ឥណ្ឌូចិន ។ ប៉ុន្តែ តាំងពីឆ្នាំ ១៨៥១ ម្ល៉េះ សៀមបានបង្ហាញផែនទីមួយ ឲ្យពួកបស្ចិមប្រទេសឃើញថា ខេត្តខ្មែរ ដូចជា កោះកុង ក្រាត់ ចន្ទបូរ (ចន្ទបុរី) បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន សៀមរាប ម្លូព្រៃ ទន្លេរពៅ និង ស្ទឹងត្រែង ជាទឹកដី នៃ ប្រទេសសៀម ហើយ ហើយទឹកដី កម្ពុជា ដែលនៅសល់ប៉ុន្មាន ក៏នៅក្រោម “សហអធិរាជ្យ” សៀម-យួន ដែរ ។

សៀម នៅក្នុងចន្លោះអំណាច អង់គ្លេស និង បារាំង

ស្ថានភាព កម្ពុជា ខាងលើនេះ បានបន្តរហូតដល់ឆ្នាំ ១៨៦៣ គឺនៅពេលដែល បារាំង បានធ្វើ “សន្ធិសញ្ញា អាណាព្យាបាល”កម្ពុជា ដោយផ្ទាល់ ជាមួយ ព្រះបាទ នរោត្តម បន្ទាប់ពីគេបាន យកបាន ក្រុងសៃហ្គុង (ព្រៃគរ ឬ ព្រៃនគរ) នៅឆ្នាំ ១៨៥៩ និង ដីកម្ពុជាខាងក្រោម (បន្ទាប់មក ហៅថា កូសាំស៊ីន) នៅឆ្នាំ ១៨៦១ ជាអាណានិគមរបស់គេហើយ ។ សៀម ខឹងណាស់នឹងសន្ធិសញ្ញានេះ ហើយបានធ្វើការគាបសង្កត់គ្រប់យ៉ាងឲ្យ ព្រះបាទ នរោត្តម បោះបង់សន្ធិសញ្ញាហ្នឹងវិញ ។ នៅពេលនោះ សៀមមិនហ៊ានចេញមុខប្រឆាំងនឹងអំពើរបស់បារាំងនេះ នៅកម្ពុជា ទេ ត្បិតសៀមក៏ទើបនឹងបានសុំឲ្យបារាំង ផ្ដល់ជំនួយ និង ចូលមកធ្វើជំនួញ នៅប្រទេសសៀមដែរ ។ ត្បិតនៅសម័យនោះ គឺមហាអំណាចអង់គ្លេសទេ ដែលគំរាមខ្លាំងមកលើប្រទេសសៀម បន្ទាប់ពីអង់គ្លេស បានកាត់យកប្រទេសភូមា បញ្ចូលទៅក្នុង “មហាណាចក្រឥណ្ឌា” របស់អង់គ្លេស នៅឆ្នាំ ១៨៥២ រួចបញ្ចូលឥណ្ឌាទាំងមូល ក្រោមរាជ្យ នៃ ចក្រភពអង់គ្លេស នៅឆ្នាំ ១៨៥៨ ហើយកំពុងតែចូលត្រួតត្រាយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ លើរដ្ឋម៉ាឡេជាច្រើន ដែលសៀមបានចាត់ទុកថា ជារដ្ឋចំណុះរបស់ខ្លួន ។ សភាពការណ៍ទូទៅ នាពេលនោះ គឺមហាអំណាច អង់គ្លេស និង បារាំង កំពុងប្រកួតគ្នាយកភូមិភាគទាំងមូល បែងចែកគ្នា ។ ហេតុនេះ ការខ្វល់ខ្វាយរបស់សៀម នាពេលនោះ គឺខំបង្ការឯករាជ្យនយោបាយ នៃ ក្រុងបឹងកក ក្នុងល្បែងប្រកួតប្រជែងរវាង អង់គ្លេស និង បារាំង និង ខំសាកល្បងចាប់ទុកជាអតិបរិមា នូវអ្វីៗដែលថា ជា “របស់” ផងខ្លួនពីពេលមុននៅក្នុងតំបន់នេះ ។

ការពិត ដោយលោកដឹងយល់នូវភាពទន់ទាប នៃ ប្រទេសសៀម ព្រះបាទ មង្គុត (រាមា ទី៤) នៅពេលឡើងសោយរាជ្យ ឆ្នាំ ១៨៥១ បានផ្ដើមបើកប្រទេសសៀមយ៉ាងទូលំទូលាយ ទទួលទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម ព្រមទាំងរបៀបចាត់ការរដ្ឋាភិបាលរបស់បស្ចិមប្រទេស ។ ជនជាតិអង់គ្លេស និង ជនជាតិអឺរ៉ុបឯទៀត ព្រមទាំងអាមេរិកផង ត្រូវបានគេ

ឲ្យដឹកនាំរដ្ឋបាល ស៊ីវិល និង យោធា របស់សៀមដោយផ្ទាល់ ។ ដោយឡែក ព្រះបាទ មង្គុត ខំបញ្ជូនអគ្គរាជទូត ទៅចរចា និងចុះសន្ធិសញ្ញា “មិត្តភាព ពាណិជ្ជកម្ម និង នាវាចរណ៍” ជាមួយមហាអំណាចនានា ដូចជា អង់គ្លេស អាមេរិក បារាំង ដាណឺម៉ាក ហុលឡង់ អាល្លឺម៉ាញ ជាអាទិ៍ ។ សន្ធិសញ្ញា បារាំង-សៀម មួយ បានចុះនាថ្ងៃទី ១៥ សីហា ១៨៥៦ ឲ្យបារាំងទទួលអត្ថប្រយោជន៍ពាណិជ្ជកម្មជាច្រើន ហើយមានសេរីភាពក្នុងការផ្សព្វផ្សាយសាសនា និង បានទទួលលក្ខខ័ណ្ឌឲ្យនាវាចំបាំងបារាំង បើកចូល ពីសមុទ្រ ដល់ក្រុងបឹងកក តាមមាត់ច្រកទន្លេមេណាម ។ នៅថ្ងៃទី ២៧ មិថុនា ១៨៦១ ព្រះចៅអធិរាជបារាំង ណាប៉ូឡេអុង ទី៣ បានធ្វើពិធីទទួលពួករាជទូតសៀម យ៉ាងមហោឡារិក នៅប្រាសាទហ្វុងតែនប្លូ ដើម្បីសំដែងនូវការរាប់អានជាពិសេស របស់បារាំង ចំពោះប្រទេសសៀម ។ គឺការកែទំរង់រដ្ឋាភិបាល តាមសម័យនិយម និង ការទទួលស្គាល់លើផ្ទៃការទូត ទាំងនេះហើយ ដែលបានលើកកិត្យានុភាពរបស់សៀម នៅមុខភ្នែកបស្ចឹមប្រទេស ឲ្យគេយល់ថា ប្រទេសសៀម អាច “រស់ស្ថិតស្ថេរ” ជានិច្ច ។ ជាបន្ទាប់មក អង់គ្លេស និង បារាំង បានសំរេចផ្ដល់លក្ខន្តិកៈឲ្យប្រទេសសៀម ថាជា “រដ្ឋទ្រនាប់” នៅចន្លោះ មហាអំណាចអង់គ្លេស និង មហាអំណាចបារាំង ។ នៅកម្ពុជាវិញ អ្នកបន្តតំណែងពី ចៅហ្វាបែន នៅលើទឹកដីបាត់ដំបង ស៊ីសុផុន សៀមរាប នាពេលនោះ ក៏បានដាក់ខ្លួនទាំងស្រុង ទ្រទ្រង់ព្រះចៅសៀម ហើយដែរ ។

ជោគជ័យធំមួយ នៃ ការទូតសៀម នៅឆ្នាំ ១៨៦៧

នៅថ្ងៃទី ១១ សីហា ១៨៦៣ ដែល កម្ពុជា ចុះហត្ថលេខាព្រមទទួលសន្ធិសញ្ញា អាណាព្យាបាលបារាំង នោះ កម្ពុជា ជារដ្ឋមួយ មានខេត្តជាច្រើននៅមូលគ្នា ដូចជាខេត្ត បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន និង សៀមរាប ជាដើម ហើយ កម្ពុជា បានចាកផុតពីអធិរាជភាពរបស់សៀម (និង យួន) ជាស្វ័យប្រវត្តិហើយ ។ ប៉ុន្តែ នៅថ្ងៃទី ១៥ កក្កដា ១៨៦៧ ស្រាប់តែរដ្ឋាភិបាលក្រុងប៉ារីស ចុះសន្ធិសញ្ញាមួយ ជាមួយសៀម ដោយកាត់ខេត្ត បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន សៀមរាប ជាមួយនិងខេត្ត ចន្ទបូរ (ចន្ទបុរី) និង ក្រាត់ ព្រមទាំង កោះនៅលើសមុទ្រ ឲ្យទៅប្រទេសសៀម ថាជាថ្នូរ នៃ ការទទួលស្គាល់របស់សៀម ចំពោះអាណាព្យាបាលបារាំងនៅកម្ពុជា គឺថា ឲ្យសៀមសុខចិត្តបោះបង់នូវស្រមោលអធិរាជភាពរបស់ខ្លួននោះទៅ ។ ក្រុងប៉ារីស បានចុះសន្ធិសញ្ញានេះ ដោយយោងតាមសេចក្ដីរាយការណ៍ នៃ កុងស៊ុលបារាំង នៅក្រុងបឹងកក គឺថា តាមតែការអះអាងរបស់សៀម ដោយគ្មានសួរយោបល់ព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ ឬ អ្នកតំណាងបារាំងប្រចាំកម្ពុជា ឬ អ្នកទេសាភិបាលបារាំង

នៅកូសាំងស៊ីន ជាមុនទេ និង ទោះបីជាស្ថានភាព ប្រជារាស្ត្រ និង នយោបាយ នៅខេត្តទាំងនោះ ពុំមានប្រែប្រួលពីខ្មែរអ្វីក្ដី ។ នេះ ជាជោគជ័យយ៉ាងធំមួយ នៃ ការទូតសៀម ។ គឺចាប់ពីពេលនោះហើយ ដែលក្រុងបឹងកកបានឱកាសធ្វើ សៀមូបណីយកម្ម “យ៉ាងសន្សឹមៗ” ក្នុងខេត្តទាំងនោះ ទល់នឹងការតស៊ូស្វិតស្វាញ នៃ ប្រជាជនខ្មែរក្នុងខេត្ត ដែលជាបឋម មិនព្រមរៀនសូត្រ និង និយាយភាសា សៀម ឡើយ[៣] ។

បារាំង បានយល់ពីការភាន់ច្រឡំរបស់ខ្លួនយ៉ាងរហ័សដែរ ជាពិសេស ដោយសារគេខាតបង់ផលប្រយោជន៍អំពីធនធានកសិកម្ម នៃ ខេត្តដែលគេកាត់ឲ្យទៅសៀម និង ដោយគេឃើញថា សកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចក្នុងទឹកដីនោះ វាបែរចរន្តមកខាងកម្ពុជា មិនមែនទៅខាងសៀម និង ខាងអង់គ្លេស ទេ ។ ហេតុនេះ ទើបបារាំងបានខិតខំចូលតាំងទីយ៉ាងមាំមួននៅបាត់ដំបង តែក្នុងការរកស៊ីខាងជំនួញប៉ុណ្ណោះ ក្នុងបំណងទាក់ទាញខេត្តទាំងនោះ ឲ្យចូលមកក្នុងសៃវៀនសេដ្ឋកិច្ចរបស់ពួកខ្លួន ។ រីឯអ្នកកាន់អំណាចខ្មែរ គេចេះតែទាមទារនឹងអ្នកតំណាងបារាំងក្នុងស្រុក ឲ្យបានខេត្តទាំងនោះវិលមកកម្ពុជាវិញដែរ ប៉ុន្តែ គេគ្មានធ្វើអ្វីទៀតទាំងអស់ សំរាប់គោលដៅហ្នឹងទេ ។

ការពង្រីកប្រទេសឡាវ ដោយបង្ខាតសិទ្ធិកម្ពុជា

នៅពេលនោះ កង្វល់ធំរបស់បារាំង គឺបញ្ហាប្រទេសឡាវ ដែលបារាំងចង់កាន់កាប់ និងពង្រីកឲ្យបានធំមកវិញ ។ នៅឆ្នាំ ១៨៨៦ លោក អូហ្គូស ប៉ាវី ដែលជាកុងស៊ុលបារាំង ប្រចាំក្រុងលួងប្រាបាង បានលើកបញ្ហាព្រំដែនរវាង ឡាវ និង សៀម ហើយបង្កជាការតវ៉ាជាមួយសៀម ដើម្បីកំណត់សមត្ថកិច្ចរៀងខ្លួន នៅក្នុងតំបន់នោះ ។ ការចរចាគ្នាក្នុងរយៈកាលបីឆ្នាំ មិនបានផ្ដល់លទ្ធផលអ្វីសោះ ។ ដើម្បីជាទម្ងន់ នៃ ការទាមទាររបស់ខ្លួន សៀមបានបញ្ជូនកងទ័ពឲ្យឆ្លងទៅតាំងទីនៅតាមបណ្ដោយដងទន្លេមេគង្គខាងឆ្វេង និង ក្នុងផ្ទៃកខាងត្បូងនៃប្រទេសឡាវ ចាប់ពី ខេត្តចំប៉ាសាក់ ទៅដល់ចង្កេះជួរភ្នំអាណាម ទោះបីជាបារាំងបានធ្វើការព្រមានជាញឹកញាប់យ៉ាងណាក្ដី ។ នៅឆ្នាំ ១៨៨៦ បារាំងផ្ដើមវាយប្រហារវិញ ដោយយកទ័ពមកពីប្រទេសអាណ្ណាម ហើយបានសំអាតទីតាំងទ័ពសៀម នៅតាមបណ្ដោយដងទន្លេមេគង្គខាងឆ្វេងយ៉ាងរហ័ស និង ផ្ដើមកាន់កាប់ភូមិភាគឡាវខាងត្បូង ទាំងអស់ ។ ដោយឡែក នៅក្នុងឈូងសមុទ្រសៀមវិញ ទំនាស់រវាង នាវាបារាំង និង កម្លាំងយាមល្បាតសៀម ក៏កើតមានជាញឹកញាប់ដែរ ។ នៅ ខែកក្កដា ១៨៩៣ នាវាចំបាំងបារាំងពីរគ្រឿង បើកទំលាយរបាំងនៅមាត់ច្រកសមុទ្រ នៃ ទន្លេមេណាម ហើយត្រូវប៉មទាហានសៀមបាញ់បណ្ដាលឲ្យទាហានបារាំង របួស និង ស្លាប់ ជាច្រើននាក់ ។ នាវាចំបាំងបារាំងក៏បាញ់តវិញ

យ៉ាងខ្លាំងក្លា ហើយបើកបន្តឡើងទៅទីក្រុងបឹងកក (ថ្ងៃទី ១៤ កក្កដា) ដែលនៅទីនោះ គេតំរង់កាណុងគំរាមបាញ់វាំងស្តេចសៀម (ព្រះបាទ ចុឡាឡុងកន-រាមា ទី៥) និង បិទផ្លូវទន្លេមេណាមតែម្តង ។ នៅថ្ងៃទី ២០ កក្កដា លោក អូគ្គូស ប៉ាវី (ដែលមកធ្វើជាកុងស៊ុលបារាំងនៅក្រុងបឹងកក តាំងពីខែ កុម្ភៈ ១៨៩២) បានធ្វើឱសានវាទមួយ (UN ULTIMATUM) ដាក់ កំហិតឲ្យស្តេចសៀម ប្រគល់ឲ្យបារាំងនូវ ក្រុងលួងប្រាបាង និង ដងទន្លេមេគង្គខាងឆ្វេង ទាំងអស់ ព្រមទាំង កោះក្នុងទន្លេ និង ខេត្តខ្មែរ ស្ទឹងត្រែង ដែលបារាំងនឹងភ្ជាប់ឲ្យឡាវវិញ ។ ពេលនោះ គឺអង់គ្លេស ដែលបានជំរុញ ព្រះបាទចុឡាឡុងកន ឲ្យព្រមធ្វើតាមឱសានវាទ បារាំង ។ ជាកិច្ចធានា ឱសានវាទនេះកំណត់ទៀតថា គេត្រូវដកទ័ពទាំងអស់ ពីតំបន់ទំហំ ទទឹង ២៥ គ.ម. តាមដងទន្លេមេគង្គខាងស្តាំ (ដែលជាអតីតទឹកដី ឡាវ និង ខ្មែរ) និង ដកទ័ពទាំងអស់ដែរពីខេត្ត បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន និង សៀមរាប ។ នៅឯម្តុំឈូងសមុទ្រសៀមវិញ បារាំងត្រូវបានដាក់ទ័ពត្រួតត្រា ខេត្តចន្ទបូរ (ចន្ទបូរី ឬ ចន្ទបុ៊ន) ប៉ុន្តែ សៀមនៅតែកាន់ខេត្ត ក្រាត់ (ត្រាត) និង កោះកុង ជានិច្ច ។ បារាំង និង សៀម ក៏ចុះសន្ធិសញ្ញាមួយនៅថ្ងៃទី ៣ តុលា ១៨៩៣ ជាការពង្រីកប្រទេសឡាវ ដោយបង្ខាតសិទ្ធិកម្ពុជា ថែមទៀត ។ លុះដល់ឆ្នាំ ១៩០១ ទើបសៀមព្រមព្រៀងឲ្យបារាំងចូលកាន់កាប់ ខេត្តក្រាត់ (ត្រាត) នោះដែរ ដោយពិតជាគេត្រូវត្រួតត្រាការដឹកជញ្ជូននៅតាមបណ្តោយឆ្នេរសមុទ្រខ្មែរ នៅទីនោះជាចាំបាច់ ។

ព្រំដែន នៃ ឥណ្ឌូចិន បារាំង (ឆ្នាំ ១៩០៨)

ប៉ុន្តែ នៅទីផ្សេងៗទៀត ទំនាក់ទំនងរវាង សៀម និង បារាំង នៅតែពិបាកជានិច្ច ដោយសៀមមិនព្រមគោរពតាមការកំណត់នយោបាយ នៃ សន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៨៩៣ នោះទេ ។ ដោយរំលោភលើតំបន់គ្មានទ័ពនានាខាងលើ សៀមតែងតែលួចបញ្ជូនទ័ពឲ្យឆ្លងទៅក្នុងប្រទេសឡាវ និង ក្នុងខេត្តខ្មែរខាងជើង ។ តាមរបាយការណ៍បារាំងនៅពេលនោះ ពួក “ចោរ”មកពីសៀម តែងតែចូលមកលួចប្លន់ និង ធ្វើការបំផ្លាញផ្សេងៗ ក្នុងខេត្តបាត់ដំបង (ជាពិសេសនៅ អរញ្ញ ប៉ោយប៉ែត ស៊ីសុផុន) និង ក្នុងខេត្តខ្មែរតាមមាត់សមុទ្រ ។ ដោយឡែក នៅប្រទេសម៉ាឡេស៊ី ចក្រភពអង់គ្លេសបានសំរេចដាក់ស្នងការរបស់គេ មកត្រួតត្រារដ្ឋត្រេងកានូ និង រដ្ឋកីឡាន់តាន់ ដោយគេចង់ធ្វើការផ្ទាល់ជាមួយនឹងរដ្ឋពីរនេះតែម្តង ដែលជាការរំលោភលើសេចក្តីប្រកាសរួមរបស់ អង់គ្លេស-បារាំង ពីឆ្នាំ ១៨៩៦ ស្តីអំពីតំបន់នេះ ហើយសៀមគ្មានបញ្ចេញប្រតិកម្មអ្វីសោះ ។ នៅក្នុងស្ថានភាពនេះ លោក ប៉ូល ឌូមែរ

អគ្គទេសាភិបាល នៃ ឥណ្ឌូចិន-បារាំង បានធ្វើការចរចាជាមួយសៀម ហើយចាប់ពីឆ្នាំ ១៨៩៩ ទៅ ភាគីទាំងពីរក៏ចាប់ប្រជុំគ្នា ដោះស្រាយបញ្ហាសេសសល់ ក្នុងរឿងឡាវ ជាពិសេស ។ ម្តងនេះ ការចរចាមានរយៈកាលប្រាំឆ្នាំ មិនមែនតែ ពីរ-បី ខែ ដូចនៅឆ្នាំ ១៨៩៣ ទេ មុននឹងបានសំរេចនូវអនុសញ្ញា បារាំង-សៀម ចុះថ្ងៃទី ១៣ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩០៤ ។ នៅពេលនោះ ទោះជាការចង់បានខេត្ត បាត់ដំបង និង សៀមរាប ឲ្យវិលមកកម្ពុជាវិញ នៅជាប់នឹងស្មារតីមនុស្សទូទៅក្តី ក៏ភាគីបារាំង មិនបានដាក់រឿងហ្នឹងក្នុងបញ្ជី នៃ ការទាមទាររបស់គេទេ ។

នៅពេរនោះ បារាំងគិតតែពីរឿង កំណត់ព្រំដែនរវាង ឥណ្ឌូចិន បារាំង និង សៀម ពីខាងជើង ទៅខាងត្បូង ប៉ុណ្ណោះ ។ គេត្រូវកត់សំគាល់ថា ការចរចាគ្នាបានធ្វើឡើងនៅលើមូលដ្ឋាន នៃ អនុសញ្ញា និង សន្ធិសញ្ញា ដែល បារាំង និង សៀម បានចុះជាមួយគ្នាក្នុងកន្លះសតវត្សរកន្លងមក និង លើច្បាប់មនុស្សទូទៅ និង ក្បួនខ្នាត នៃ ទំនាក់ទំនងអន្តរជាតិ នាសម័យនោះ ។ម្យ៉ាងទៀត ការចរចាទាំងនេះ ពិតជាធ្វើឡើងក្រោមការពិនិត្យដោយយកចិត្តទុកដាក់ នៃ មហាអំណាចឯទៀតៗ ដែលមានវត្តមាននៅ ប្រទេសសៀម និង នៅតំបន់នោះ ជាពិសេស ចក្រភពអង់គ្លេស ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ទើបទោះជាបារាំងមានប្រៀបក្នុងកម្លាំងយោធាលើសៀមជាច្រើនក្តី ក៏គេឃើញថា ការទាមទាររបស់បារាំងមានលក្ខណៈតិចតួចណាស់ បើប្រៀបទៅការសង្គ្រប់យករបស់អង់គ្លេស និង ជាពិសេស បើគេគិតអំពីការទាមទារដ៏ត្រឹមត្រូវ នៃ ប្រទេសឡាវ និង ប្រទេសកម្ពុជា ពីសៀមមកវិញនោះ ។

តាមអនុសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៤ នេះ បារាំងបានយក ទីក្រុងហ្លួងប្រាបាង និង ទឹកដីទាំងអស់នៅលើដងទន្លេមេគង្គខាងឆ្វេង ហើយទុកទឹកដីទាំងអស់នៅលើដងទន្លេមេគង្គខាងស្តាំ ឲ្យសៀម ។ រាជាណាចក្រចម្ប៉ាសាក់ ដែលត្រូវឲ្យមកកម្ពុជា គេបានភ្ជាប់ទៅប្រទេសឡាវដែរ ។ ចំពោះកម្ពុជា បារាំងបានយកឲ្យវិញនូវខេត្តតូចៗពីរគឺ មូលព្រៃ និង ទន្លេរល្ពៅ ហើយព្រមទទួលយកកំពូលជួរភ្នំដងរែក ជាព្រំដែនជាមួយសៀម ។ នៅខាងត្បូង បារាំងបានយកមកវិញនូវ ខេត្តក្រាត់ (ត្រាត) និង កោះកុង ប៉ុន្តែ ដកខ្លួនពីខេត្តចន្ទបូរី (ចន្ទបុ៊ន) ទុកឲ្យសៀម ដើម្បីជាការកំណត់ចែកគ្នាច្បាស់អំពីសមត្ថកិច្ចរៀងខ្លួន ក្នុងឈូងសមុទ្រសៀម កុំឲ្យកើតមានជម្លោះដូចកាលឆ្នាំ ១៨៩៣ ទៀត ។ អនុសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៤ នេះ បានកំណត់ច្បាស់លាស់នូវឋានលេខា នៃ ព្រំដែន រួចគេបានចាត់តាំងគណៈកម្មការចំរុះ បារាំង-សៀម មួយ សម្រាប់ការកំណត់ព្រំដែននៅលើទឹកដីផ្ទាល់ ។ ប៉ុន្តែ ភាគ “ចំណេញ” របស់បារាំងវាតិចតួចពេកណាស់ នៅមុខសេចក្តីទន្ទឹងរបស់កម្ពុជា ។

ការទាមទារ នៃ ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ

អនុសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៤ មិនបានបង្វិលខេត្ត បាត់ដំបង និង សៀមរាប ឲ្យមកកម្ពុជាវិញទេ ។ នៅមុខការមិនពេញចិត្តរបស់ខ្មែរ បារាំងបានយកមកប្រគល់ឲ្យខ្មែរវិញនូវ ខេត្តស្ទឹងត្រែង ដែលគេបានឲ្យទៅឡាវយ៉ាងអយុត្តិធម៌ ពីឆ្នាំ ១៨៩៣ ។ ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ ដែលទើបនឹងបានឡើងគ្រងរាជ្យ បានតវ៉ាយ៉ាងខ្លាំងក្លា ។ ក្នុងលិខិត ចុះថ្ងៃទី ៩ វិច្ឆិកា ១៩០៦ ជូនទៅអ្នកប្រចាំការជាន់ខ្ពស់បារាំងនៅកម្ពុជា និង នៅមុនពេលដែលគណៈកម្មការចំរុះផ្ដើមធ្វើកិច្ចការ លោកបានរៀបរាប់បញ្ជាក់អំពី “សេចក្ដីសង្កេត និង លក្ខខ័ណ្ឌបំរុងទុក” របស់លោកយ៉ាងច្បាស់លាស់ ។ ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ យល់ថា ហេតុដែលសៀមព្រមឲ្យទឹកដីខ្លះមកខ្មែរវិញនោះគឺពីព្រោះសៀម “មិនចង់ទុកវាតទៅទៀត ដោយគេមិនអាចទាញផលបានគ្រប់គ្រាន់ ទៅទប់នឹងការចំណាយសំរាប់ ការងារយកផល ការងារអភិបាល និង ការងារថែទាំ របស់គេប៉ុណ្ណោះ” ប៉ុន្តែគេបានទុក “ខេត្តសម្បូរណ៍ធនធានជាងគេគឺ បាត់ដំបង និង សៀមរាប... ទោះជាខេត្តទាំងពីរនេះ ក៏ដូចខេត្តឯទៀតៗដែរ មិនដែលត្រូវបានព្រះមហាក្សត្រអង្គណាមួយមុនៗខ្ញុំ កាត់ឲ្យទៅសៀមទេ” ។ ហេតុនេះ ព្រះអង្គទាមទារឲ្យគេបង្វិលខេត្ត បាត់ដំបង និង សៀមរាប មកកម្ពុជាវិញ ដោយលោកបញ្ជាក់ផងថា “នៅក្នុង ខេត្តសៀមរាប នេះ ក៏មាននៅឡើយ នូវប្រាសាទជាច្រើន នៃ អតីតរាជធានីដ៏ខ្លាំងពូកែរបស់យើង ដែលជាភស្តុតាងយ៉ាងចិញ្ចែងចិញ្ចាច នៃ អនុភាពរបស់ដូនតាយើង” ។ ព្រះអង្គបានទាមទារបន្ថែមទៀត ឲ្យសៀមបង្វិលឲ្យខ្មែរវិញដែរ នូវខេត្តខាងជើងឯទៀតគឺ គុជខ័នព្រៃស ស្ទឹងពោធិ៍ ស៊ុរិន សង្កាច នាងរោង នគររាជសីមា (កូរ៉ាត) ដោយមិនយកជួរភ្នំដងរែក ជាព្រំដែលរវាង កម្ពុជា និង សៀម ទេ ។ នៅខាងលិច ជាមួយគ្នានឹង កោះកុង និង ក្រាត់ ខេត្តចន្ទបូរ (ចន្ទបុ៊ន) ក៏ត្រូវត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញដែរ គឺដូចគ្នា និង “ខេត្តទាំងអស់ដែលមានខ្មែររស់នៅជានិច្ច ហើយនៅតែរក្សាចិត្តស្នេហាជាតិខ្មែរ ជាដាច់ខាត” ។ នៅទីបញ្ចប់ ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ បានដាក់កំហិតថា បើគេមិនប្រគល់ខេត្ត បាត់ដំបង និង សៀមរាប ព្រមទាំងទឹកដីរួមជាមួយខេត្តទាំងនេះ ឲ្យកម្ពុជាវិញទេ នោះ “យើងសុំដាក់លក្ខខ័ណ្ឌបំរុងទុក សម្រាប់យើង និង សម្រាប់អ្នកស្នងរាជ្យបន្តពីយើង នូវសិទ្ធិ នៃ ការទាមទាររបស់យើង លុះត្រាតែគេផ្ដល់ យុត្តិធម៌ និង ការសមចិត្ត យ៉ាងពេញលេញឲ្យយើងវិញ ។

ការដោះដូរគ្នា និង ការភ្លេចភ្លាំង ក្នុងសន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៧

បារាំង ហាក់ដូចជាយល់អំពីការទាមទាររបស់ ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ ចំពោះខេត្ត បាត់ដំបង និង សៀមរាប ដែរ ដោយបានឃើញស្ថានភាពល្អ នៃ ប្រជារាស្ត្រ និង ភូមិសាស្ត្រ របស់

ខេត្តទាំងពីរ និង បានឃើញដែរថា ចំនួនមនុស្សច្រើន និង ធនធាននៅក្នុងខេត្តនោះ ពិតជានឹងផ្ដល់ចំណូលយ៉ាងសំខាន់ ទៅឲ្យថវិកា នៃ របបអាណាព្យាបាលរបស់គេមិនខាន ។ ម្យ៉ាងទៀត ការនាំយកខេត្តទាំងនេះ មកឲ្យកម្ពុជាវិញ វាគ្រាន់តែជាសំណង នៃ ការភាន់ច្រឡំរបស់បារាំងនៅឆ្នាំ ១៨៦៧ ប៉ុណ្ណោះ ។ ហេតុនេះ គណៈកម្មការចំរុះ បានសំរេចបង្វិលខេត្ត បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន និង សៀមរាប មកឲ្យខ្មែរ ប៉ុន្តែ បានកាត់ឲ្យសៀមនូវ ដីអរញ្ញ និង បរិវេណខាងជើងទំហំ ៦០ គម^{២} ជាមួយនឹង ខេត្តក្រាត់ (ត្រាត) និង ស្រុកដន់សាយ ដែលជាកន្លែងយុទ្ធសាស្ត្រមួយសំខាន់ ព្រមទាំងស្រុកខ្លះទៀតនៅខាងឡាវផង ។ ក្នុងពេលនោះដែរ គណៈកម្មការចំរុះ បានកំណត់ជាស្ថាពរនូវព្រំដែនសមុទ្ររវាង សៀម និង ឥណ្ឌូចិនបារាំង (កម្ពុជា) ក្នុងឈូងសមុទ្រសៀម តាមបន្ទាត់ដែលភ្ជាប់កំពូលខ្ពស់បំផុត នៃ កោះគុតមកចំណុចដី នៃ ឆ្នេរសមុទ្រខ្មែរ នៅទល់មុខនឹងកោះនោះ[៤] ។ ការកំណត់បន្ទាត់ព្រំដែនទាំងនេះ ត្រូវបានចុះក្នុងសន្ធិសញ្ញា ថ្ងៃទី ២៣ មិនា ១៩០៧ ដោយគេគ្មានគិតដល់បន្តិចបន្តួច អំពីលក្ខន្តិកៈ នៃ បណ្ដាខេត្តឯទៀត និង ប្រជាជនខ្មែររស់នៅខាងជើងភ្នំដងរែក និង ខាងលិច នៃ ខេត្តបាត់ដំបង ដែល ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ បានទាមទារយ៉ាងត្រឹមត្រូវនោះទេ ។

ក្នុងទីបំផុត កម្ពុជាមិនបានទទួលអ្វីធំដុំទេពីទឹកដីរបស់ខ្លួន ដែលសៀមបានកាត់យក “ដោយប្រើកម្លាំង នឹង ប្រើពុតត្បុត” (តាមយោបល់របស់ ព្រះបាទ ស៊ីសុវត្ថិ) នៅសតវត្សទី ១៩ មុនពេលបន្តិចដែលបារាំងមកដល់ ។ ក្នុងការចរចាជាបន្តបន្ទាប់របស់ខ្លួនជាមួយនឹងសៀម បារាំងមិនបានយក កម្លាំង និង ឆន្ទៈខ្លួន ទៅសង្កត់បង្ខំសៀមទេ ហើយគេតែងតែធ្វើការដោះដូរគ្នាដោយ “សមធម៌” ជានិច្ច ក្នុងក្របខ័ណ្ឌ សៀម-ខ្មែរ, សៀម-ឡាវ ឬ សៀម-ឥណ្ឌូចិនបារាំង ។ កិច្ចការ នៃ គណៈកម្មការចំរុះ បារាំង-សៀម បានធ្វើឡើងរហូតដល់ឆ្នាំ ១៩០៨ “នៅក្នុងគំនិតស្មារតី នៃ ការទុកចិត្តគ្នាទាំងស្រុង” នេះតាមសំដីនៅក្នុងលិខិតចុះថ្ងៃទី ៩ មិថុនា ១៩០៨ ដែលរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេសសៀម បានផ្ញើថ្លែងអំណរគុណជាបន្ទាប់ ដល់រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអាណានិគមបារាំង ដោយគេបានបញ្ជាក់ច្បាស់ថា “ឥរិយាបថ (របស់ពួកបារាំង នៃ គណៈកម្មការចំរុះ) ត្រូវបានគេលើកសរសើរយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់នៅគ្រប់មជ្ឈដ្ឋានសៀមទាំងអស់” ។ លោក សារិន ឆាក ក៏បានយល់ដែរថា “គោលបំណងនយោបាយ ដែលបារាំងចង់បានជាបន្ទាប់នោះ ជាមូលដ្ឋានធំមួយ នៃ ការកំណត់បន្ទាត់ព្រំដែន ដែលធ្វើឲ្យគេព្រមកាត់ទឹកដីខ្មែរជាច្រើន ឲ្យទៅសៀម”[៥] ។ ហេតុនេះ ការចុះសន្ធិសញ្ញា ឆ្នាំ ១៩០៤ និង ឆ្នាំ ១៩០៧ ជាជោគជ័យមួយធំទៀត នៃ ការទូតសៀម ដែលបារាំងខំផ្ទាក់ផ្ទមនៅពេលនោះ ដើម្បីគំរោងសហការជាមួយគ្នាក្នុងអនាគតកាលទៀត

នៅចំពោះមុខទំហឹងចក្រភពនិយមអង់គ្លេស[៦] ។ បន្ទាប់ពីការចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញា នេះ ទំនាក់ទំនងរវាង បារាំង និង សៀម បានឡើងពណ៌សម្បុរល្អជាថ្មីវិញមែន ៖ ចាប់ពី ឆ្នាំ ១៩០៨ នោះដែរ ពួកអ្នកច្បាប់បារាំងជាច្រើននាក់ ត្រូវបានក្រុងបឹងកកបន្តុកបណ្ដាក់ឲ្យ រៀបចំប្រព័ន្ធច្បាប់សៀមទាំងមូល ជាថ្មី គឺថា ជាបន្ទុកមួយ នៃ ការទុកចិត្តគ្នាយ៉ាងធំមែន ។

ប៉ុន្តែ ការស្រេកឃ្លានរាតទីនិយមរបស់សៀម មកលើទឹកដីខ្មែរ ដូចគ្នានឹងការស្រេក-ឃ្លានរបស់យួនដែរ គ្មានអ្វីអាចសំរន់បានទេ ។ សៀមបានជំទាស់ជាថ្មីនឹងព្រំដែន ឆ្នាំ ១៩០៧ នេះ នៅគ្រប់ឱកាសទាំងអស់ នៅទសវត្ស ១៩២០ និង ១៩៣០ រួចបានទទួល ស្គាល់វិញនៅ ឆ្នាំ ១៩២៥ និង ឆ្នាំ ១៩៣៧ ។ ប៉ុន្តែ នៅឆ្នាំ ១៩៤០ បន្ទាប់ពីបារាំងរលំ ក្រោមកម្លាំងរបស់ ហ៊ីត្លែរ នៅអឺរ៉ុប ប្រទេសថៃឡង់ នៃ របប ភីបុល សុងក្រាម បាន បរិហារសន្ធិសញ្ញាឆ្នាំ ១៩០៤ / ១៩០៧ ទាំងស្រុងតែម្ដង ហើយទាមទារ និង ចូលកាន់កាប់ ខេត្ត បាត់ដំបង ស៊ីសុផុន និង សៀមរាប ជាថ្មី (ចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៤១ ទៅ) ដោយបានជំនួយពី ប្រទេសជប៉ុន ដែលឈ្នះ បារាំង និង អង់គ្លេស នៅឥណ្ឌូចិន ។ គេត្រូវរង់ចាំថ្ងៃទី ១៧ វិច្ឆិកា ១៩៤៦ បន្ទាប់ពី ជប៉ុន និង សម្ព័ន្ធមិត្តថៃ ចាញ់គេវិញ ទើបខេត្តទាំងបីនោះបានវិល មកឥណ្ឌូចិនបារាំង (កម្ពុជា) វិញ ដោយសារការចរចាយ៉ាងពិបាកម្ដងទៀតនៅក្នុង “គណៈ-កម្មការចំរុះ សម្រួលគ្នា” មួយ នៅទីក្រុងវ៉ាស៊ិនតុន (ស.រ.អ.) ។ នៅថ្ងៃនោះ អ្នកតំណាង ប្រទេសថៃឡង់ បានថ្លែងជាផ្លូវការថា ការដោះស្រាយអំពីការទាមទារទឹកដីរបស់ថៃឡង់ ពី ឡាវ និង កម្ពុជា បានចប់ដាច់ស្រាច់ហើយ ។ ការពិត គឺជាការ “ចប់ដាច់ស្រេច” ជា បណ្ដោះអាសន្នទៀត ពីព្រោះដល់ឆ្នាំ ១៩៥៨ ថៃឡង់ នៃ របប សារិត ថាណារ៉ាត បាន ប្រកែកមិនទទួលស្គាល់ថា ប្រាសាទព្រះវិហារ ស្ថិតក្នុងដីខ្មែរទេ... ។

ក្រុងប៉ារីស, ថ្ងៃទី ១០ ធ្នូ ២០០៨

ឌី ការេត

អនុប្រធាន នៃ គណៈកម្មាធិការព្រំដែនកម្ពុជា

ប្រចាំ ប្រទេសបារាំង និង ក្នុងពិភពលោក

(១)- សូមប្រៀបធៀបនឹងករណីយួន ដែលបានចូលកាន់កាប់កម្ពុជា ចាប់ពីថ្ងៃទី ៧ មករា ១៩៧៩ ហើយបានប្រកាសថា ផែនទីព្រំដែន ដែលបារាំងបានគូសទុកមកនោះ មានភាព “មិន ច្បាស់លាស់” ហេតុនេះ បានបង្កើត “តំបន់ស” នៅព្រំដែន ខ្មែរ-យួន ជាច្រើនកន្លែង ។

(២)- ក្នុងសៀវភៅរបស់ អាដេម៉ារ ឡឺក្លែរ ADH MARD LECLØRE, HISTOIRE DU CAMBODGE DEPUIS LE 1ER SIØCLE DE NOTRE ØRE, PAUL GEUTHNER, PARIS 1914, P

401.

(៣)- ក្នុងសៀវភៅរបស់ អាឡាំង ហ្វូរេស ALAIN FOREST, LE CAMBODGE ET LA COLONISATION FRAN AISE, L’HARMATTAN PARIS, 1980, P 175.

(៤)- ក្នុងកំណត់ហេតុរបស់គណៈកម្មការចំរុះ បារាំង-សៀម ថ្ងៃទី ៨ កុម្ភៈ ១៩០៨ នៅប៉ៃលិន ។

(៥)- ក្នុងសៀវភៅរបស់ សារិន ឆាក SARIN CHHAK, LA FRONTIØRE KHMERO-THA LANDAISE, THØSE DE DROIT PUBLIC, DACTYLOGRAPHI E, PARIS 1966.

(៦)- នៅឆ្នាំ ១៩០៩ សៀមត្រូវបោះបង់ រដ្ឋម៉ាឡេ ចំនួនបួនទៀត ឲ្យទៅអំណាចអាណាព្យាបាល អង់គ្លេស ។

(៧)- ក្នុងសៀវភៅរបស់ ព្យែរ ហ្វីស្សេ PIERRE FISTI , LA THA LANDE, PRESSE UNIVERSITAIRE DE FRANCE, PARIS 1971, P 58.

ផែនទីឥណ្ឌូចិន រៀបរៀងដោយអ្នកតំណាងរាស្ត្របារាំង ហ្វ្រង់ស្វ័រ ដឺឡុង ឆ្នាំ ១៨៨៩ ដែលយកតាមលំនាំផែនទីនានា ផ្នែកក្រសួងភូមិសាស្ត្រ នៃ កងទ័ពបារាំង នៅឥណ្ឌូចិន តាមឯកសារនានា នៃ អណ្ណាម ភូមា និង ថៃ ព្រមទាំងការរុករក តាមដំណើរ និង តាមបេសកកម្មនានា ដែលបានធ្វើឡើងក្នុងពេលចុងក្រោយបំផុត ។

ប្រទេសកម្ពុជា សតវត្សទី ១៦ (មុនបែក បន្ទាយលង្វែក)